

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я
ІМ. О.М. МАРЗЄЄВА НАМН УКРАЇНИ»

«ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я»

Доповідач: Надія ПОЛЬКА

заступник директора з науково-практичної роботи член-
кореспондент НАМН України, д.мед.н., професор

Авторський колектив: Полька Н. С., Рудницька О. П., Скочко Т. П.

м. Київ, 2025 р.

*«Громадське здоров'я є основою, на якій лежить добробут народу і влади країни.
Оцінка за громадським здоров'ям є першим обов'язком громадського діяча»*

Бенджамін Дізраелі (1875 р.)

Розробкою першого в світі закону про громадське здоров'я та підставою для створення першого державного закладу охорони здоров'я – Головного відомства громадського здоров'я та введення посади «медичного працівника громадського здоров'я» належить прем'єр-міністру Великої Британії Бенджаміну Дізраелі (1875 р.).

Бенджаміну Дізраелі

Наприкінці XIX століття в країнах західної Європи спостерігалось поліпшення показників здоров'я, яке пов'язують, з одного боку, з відкриттями Е. Дженнера, Л. Пастера, Р. Коха та інших вакцинологів, а з іншого – з оздоровленням навколишнього середовища за рахунок наукових відкриттів, зокрема, технологічних. Вплив тодішньої лікувальної медицини на поліпшення здоров'я суспільства не вважався настільки значним. Дослідники назвали таку ситуацію *першою революцією* у сфері громадського здоров'я.

Е. Дженнер

Л. Пастера

Р. Коха

Друга революція у сфері громадського здоров'я

Подальшим зниженням смертності та зменшенням захворюваності на інфекційні та неінфекційні хвороби соціального значення характеризується ситуація зі станом здоров'я населення у низці європейських держав у ХХ столітті. Деякі вчені і політики сформулювали тезу про так звану *другу революцію* у сфері громадського здоров'я, в основі якої лежить панівний у той час принцип – чим більше грошей витрачається на систему охорони здоров'я і, зокрема, лікувальну медицину, тим краще буде здоров'я суспільства.

Однак з 70-х років минулого століття цей підхід почав викликати сумніви: незважаючи на зростаючі витрати на охорону здоров'я, темпи покращення показників здоров'я знизилися.

Третя революція у сфері громадського здоров'я

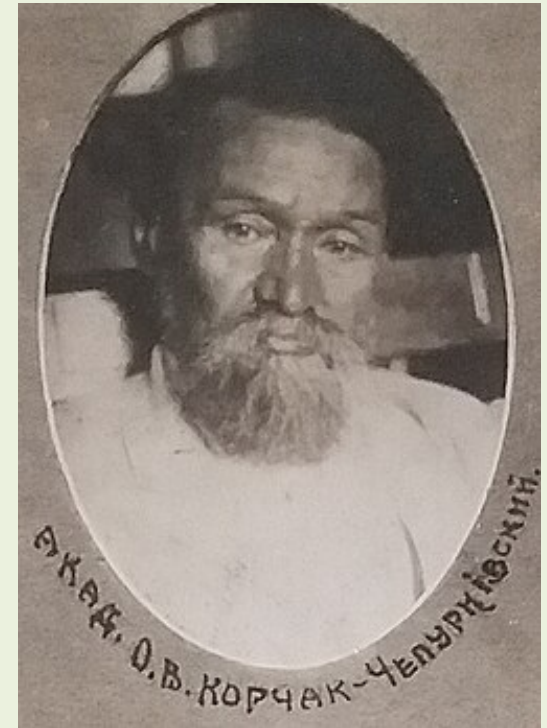
Саме в той час зародилась *концепція промоції здоров'я*, яка дозволила ширше розглядати проблеми зі здоров'ям та хворобами, створити цілісний підхід до здоров'я, як цінностей і ресурсів, активізувати індивідів і соціальні групи. Такий підхід дозволяє зосередитись на діяльності, що підвищує потенціал здоров'я людини/населення, ресурс життя нації; переоцінити ступінь та ефективність впливу лікувальної медицини на здоров'я суспільства. Саме це вважають *третьою революцією* у сфері громадського здоров'я.

«В народному житті народне здоров'я – це величезна підвалина його існування, його сили, його фізичного і духовного розвитку, його політичного і державного майбутнього»

О. В. Корчак-Чепурківський (1905 р.)

Відомий вчений-гігієніст і організатор охорони здоров'я О.В. Корчак-Чепурківський в 1898 р. на VIII Пироговському з'їзді порушив питання про необхідність викладання в університетах громадської медицини і на створенні окремих кафедр відповідного профілю.

У 1906 р. Овксентій Васильович вже викладає основи громадського здоров'я, спочатку в Київському політехнічному інституті, а пізніше – в Київському медичному, де сформував власну наукову школу.

О. В. Корчак-Чепурківський

«Громадське здоров'я – це наука і мистецтво запобігання хворобам, збільшення тривалості життя, сприяння здоров'ю і фізичній спроможності шляхом організованих зусиль в галузі гігієни довкілля, контролю заразних хвороб, поширення принципів особистої гігієни, організації медичних служб з метою раннього розпізнавання, запобігання і лікування хвороб»

Ч.-Е. Уінслоу (1920 р.)

Ч.-Е. Уінслоу

Відділ соціальної гігієни, організації і історії охорони здоров'я, який складався з 8-ми відділень, в яких працювало близько 60 науковців:

- відділення організації охорони здоров'я (вивчення і популяризація передового досвіду);
- відділення статистики захворюваності (13 науковців – санітарних лікарів);
- відділення історії охорони здоров'я;
- відділення економіки і перспективного планування;
- відділення закордонного досвіду охорони здоров'я;
- видавнича група;
- машино-рахункове бюро;
- відділення кадрової політики.

Київський науково-дослідницький інститут загальної і комунальної гігієни (1970 р.)

Структура установи

У 1974 році у доповіді міністра охорони здоров'я Канади

М.Лалонда вперше були означені чотири категорії детермінант здоров'я, які відомі в усьому світі, як "поля здоров'я Лалонда".

Марк Лалонд

“Поля здоров'я Лалонда”

- включає фактори, пов'язані з біологією людини – вік, стать, спадковість

поле біологічне

- включає чинники: економічні, соціальні, екологічні, культурні та ін.

економічний
соціальний
екологічний
культурний

- включає фізичну активність, харчування, шкідливі звички, спосіб проведення вільного часу тощо

фізична
активність
харчування
звички
спосіб
проведення
вільного часу

поле організації
медичної
допомоги

- включає доступність медичної допомоги, забезпечення її сучасного рівня, санітарну просвіту тощо

Громадське здоров'я

1. Центр громадського здоров'я України створено на виконання **наказу МОЗ України від 18.09.2015 № 604.**

Центри контролю та профілактики хвороб МОЗУ:

- **24 обласних центрів** контролю та профілактики хвороб МОЗУ;
- **1 Київський міський** центр контролю та профілактики хвороб МОЗУ;

2. 30 листопада 2016 році № 1002-р «Про схвалення Концепції розвитку системи громадського здоров'я» . Від **18 серпня 2017 р.** розпорядження Кабінету міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку системи громадського здоров'я» **№560 від 18.08.2017 р.**, в якому пропонувалось розробити проєкти низки актів в т.ч. і нову редакцію порядку проведення державного, соціально-гігієнічного моніторингу.

3. **Закон України «Про систему громадського здоров'я» (№ 2573-IX від 06.09.2022)** – це закон, який визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади функціонування системи громадського здоров'я в Україні з метою зміцнення здоров'я населення, запобігання хворобам, покращення якості та збільшення тривалості життя, регулює суспільні відносини у сфері громадського здоров'я та санітарно-епідемічного благополуччя населення, визначає відповідні права і обов'язки державних органів та органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб у цій сфері, встановлює правові та організаційні засади здійснення державного нагляду (контролю) у сферах господарської діяльності, які можуть становити ризик для санітарно-епідемічного благополуччя населення.

4. **«Інститути громадського здоров'я»:**

- ДУ **«Інститут громадського здоров'я** ім. О.М. Марзєєва НАМН України» (з **2015 р.**);
- Навчально-науковий **інститут громадського здоров'я** та профілактичної медицини Національного медичного університету імені О.О. Богомольця МОЗ України;
- Навчально-науковий **інститут громадського здоров'я**, біології, контролю та профілактики хвороб **Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова МОЗ України.**

5. **Кафедри громадського здоров'я:**

- у ВУЗах **медичного профілю – 9;**
- в гуманітарних (немедичних) ВУЗах – **5.**

Навчальні заклади

№ п/п	Навчальний заклад	Кафедра
1	Національний медичний університет імені О.О. Богомольця	Кафедра громадського здоров'я
		Навчально-науковий <i>інститут громадського здоров'я</i> та профілактичної медицини
2	Національна медична академія післядипломної освіти і П.Л. Шупика	Кафедра громадського здоров'я
3	Тернопільський національний медичний університет	Кафедра громадського здоров'я та управління охороною здоров'я
4	Івано-Франківський національний медичний університет	Кафедра громадського здоров'я
5	Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького	Кафедра соціальної медицини, економіки та організації охорони здоров'я
		Кафедра громадського здоров'я (факультет післядипломної освіти)
6	Харківський національний медичний університет	Кафедра громадського здоров'я та управління охороною здоров'я
7	Житомирський медичний інститут	Кафедра громадського здоров'я
8	Медичний інститут Сумського Державного Інституту	Кафедра громадського здоров'я
9	Ужгородський національний університет	Кафедра громадського здоров'я і гуманітарних дисциплін
10	Національний університет "Острозька академія"	Кафедра громадського здоров'я
11	Національний університет біоресурсів і природокористування України	Кафедра громадського здоров'я та нутриціології
12	Національний університет "Києво-могилянська академія"	Школа охорони здоров'я (Факультет соціальних наук та соціальних технологій)
13	Навчально-науковий інститут медицини Університету «КРОК»	Кафедра прикладної медицини /освітня програма "Громадське здоров'я"/
14	Київський медичний інститут	Кафедра громадського здоров'я та мікробіології

**Державна установа
"Інститут громадського здоров'я
ім. О.М. Марзєєва
Національної академії медичних наук
України"**

Дякую за увагу!

